

ПУБЛІКАЦІ, КРИТИКА, ПОВІДОМЛЕННЯ

*Акілле БОНІТО ОЛІВА,
почесний доктор ІПСМ НАМ України*

РУБАЧ ГОЛІВ

Загальноприйнятим є той факт, що гільйотину винайшла історія, до того ж мистецтво ніколи не замовляє і не здійснює злочинів. Фактично, метою мистецтва, відповідно до його визначення, є збереження життя, утвердження безсмертя, а не покарання. Але мистецтво означає вироблення символічних форм, тому воно має справу з двома поняттями — символом і значенням. Відповідно до цієї дихотомії, а також у географічному розумінні, здавалось би, що західний авангард був більше пов'язаний з першим поняттям, тим часом як східне ангажоване мистецтво — з другим. Насправді ж розмежування не має жодного сенсу. Цей факт протягом певного часу засвідчувала робота Кшиштофа Беднарського, навіть ще до розпаду стіни, що розділяла дві соціальні системи.

Його недавній твір являє собою інсталяцію, виготовлену з різних елементів, що всі вони фокусуються на представленні голови Карла Маркса. І кожен з нас з легкістю може осмислити таку всепоглинаючу повторюваність. У всякому разі проблема полягає в розумінні способу, в який художник використовує алюзії задля створення складного твору, результату переміщення і стиснення. Переміщення стосується голови Маркса, її гіпсового зліпку, відновленого й залученого до формотворчого процесу, де вона взаємодіє з іншими елементами, такими як нагромадження предметів, полиці, столики, виставка-презентація. З іншого боку, алюзія розглядає саме голову Маркса, а не лише його бороду, волосся чи очі. Вона стосується тільки частини тіла, яка здатна думати, місця, де формується думка, генератора марксистських ідей. Думаюча голова. Важка голова. Символ соціальної критики, знак прихованої боротьби і надії, ідеологічна маска, мертвий сигнал бюрократичного параграфа.

Відомому польському художнику вдається сягнути суті речей, використовуючи голову Маркса як готовий образ, рятуючи її від монументальної риторики та іконографічної лайки, які супроводжували цей образ у східноєвропейських державах. Митець стає рубачем голів, який обезголовлює умовність, відмовляється від ритори-

*Виставка Кшиштофа
М. Беднарського "Привид Бродить"
(НАМ України). Фрагмент*

рики, але не заради того, щоб покарати німецького філософа.

Фактично, відсічення голови могло б також означати збереження кращої частини людини. І все ж у цьому разі діє алюзія до соціального відхилення та колективної лайки. Відсічення могло б означати перетворення думаючої голови на натюрморт, археологічний артефакт, який слід зберегти. Існує безліч стандартів, у цьому разі відносно статуї Маркса, розмноженої гіпсовими зліпками, які в результаті постають перед глядачем у формі найвищого консерватизму та чіткості. Досить цікавим є винайдений Беднарським спосіб використання бриколажу (створення предмета чи об'єкта з підручних матеріалів), що уможливорює застосування голови Маркса не для роздумів чи медитації, а з метою показу конфлікту, балансу, акумуляції тощо. Наразі маємо думку, що ініціюється стиснення, коротке замикання об'єкта, яке призводить до конфлікту з іншими елементами, водночас спричиняючи втрату драматичності. Насправді обезголовлювання Маркса не є драмою. Навпаки, це кінець драми, доки ще зберігається безпосередній зв'язок з філософською головою, зв'язок не монументальний і не відчужений, а тісно пов'язаний з нами і оздоровлюючим чином підсилений множинністю голів. Безсумнівно, художник є рубачем голів, тим, хто

обезголовлює історію марновірного мистецтва, і тим, хто розумово чинить вплив на символічну стислість. Творити означає не просто відповісти на реальність — це означає заснувати незалежну реальність за допомогою різних образів та різних мистецьких мов.

Акілле Боніто Оліва (народився 1939 р. в місті Каджано) — легендарний італійський куратор і критик сучасного мистецтва. У 1970-х придумав термін «трансавангард», написав про всіх значущих художників сучасності — від Франческо Клементе до Джефа Кунса, був куратором 45-го Венеціанського бієнале, зробив бієнале в Сан-Паулу подією світової арт-сцени. Акілле Боніто Оліва — визнаний і шанований критик сучасного мистецтва, автор багатьох теоретичних нарисів, професор історії сучасного мистецтва в Римському університеті «Ла Сапієнца». Боніто Оліва був куратором тематичних і міждисциплінарних виставок в Італії та за кордоном, у тому числі «Contemporanea», «Aperto 80», «Avanguardia transavanguardia», «Arte e depressione», «Minimalia». Був удостоєний кількох премій, серед них — Valentino d'Oro, Міжнародної премії для мистецтвознавців. 4 жовтня 2013 р. Акіле Боніто Оліва відкрив виставку творів Кшиштофа М. Беднарського в залі НАМ України. На відкритті були присутні: Акілле Боніто Оліва, Кшиштоф М. Беднарський, президент НАМ України Андрій Чебикін, директор Інституту проблем сучасного мистецтва Віктор Сидоренко, головний учений секретар НАМ України Микола Яковлев, проректор НАОМА Остап Ковальчук, директор Італійського інституту культури в Україні Франко Баллоні, заступник директора Польського інституту Анна Лазар.

Кшиштоф М. Беднарський — скульптор, народився 1953 р. в Кракові. Закінчив Академію образотворчих мистецтв у Варшаві (1973–1978, майстерня проф. Єжи

Ярнушкевича і проф. Оскара Хансена). Активно займається різними творчими дисциплінами, свого часу був тісно пов'язаний з театром Єжи Гротовського, для якого в 1976–1981 роках проектував плакати. З 1986 р. проживає в Римі; інтенсивно є також його присутність на польській мистецькій сцені. Ранні роботи стосувалися комуністичної пропаганди («Тотальний портрет Карла Маркса», 1978) та суспільно-політичної ситуації в Польщі у період військового стану («Victoria–Victoria», 1983, нині у Національному музеї в Кракові). Найвідоміша робота — скульптурна інсталяція «Мобі Дік», 1987, нині в колекції відділу «ms2» Музею мистецтва в Лодзі, — є своєрідною іконою скульптурного мистецтва Польщі останніх двох десятиліть ХХ ст. Автор надгробного пам'ятника Кшиштофу Кесльовському (Варшава, 1997), пам'ятника «Зустріч з Федеріко Фелліні» (Ріміні, 1994), пам'ятника Фрідеріку Шопену «La note bleue» (Відень, 2010). Учасник кількох сотень колективних виставок. Лауреат нагороди ім. Катаржини Кобро, 2004, і нагороди «Золота сова Полонії», Відень, 2012.

Юрій ДОРОШЕНКО,
мистецтвознавець

МІЙ ШЕВЧЕНКО

Тарас Шевченко приходять до нас ще в дитинстві з рядками його поезій, що входять у нашу свідомість з ранніх років: «Сонце заходить, гори чорніють...», «Встала весна, чорну землю, сонну розбудила...», «І на полі жайворонки, соловейко в гаї...», «Сади рясні похилились, тополі поволі стоять собі, мов сторожа, розмовляють з полем...», «Зацвіла в долині червона калина...», «Тече вода з-під явора, яром на долину». Це все пізніше об'єднується у такий щемкий вислів: «Світе тихий, краю милий, моя Україно...».

Микола Стратілат — народний художник України, відомий графік родом з Чернігівщини, з великого колись села Макіївки — звичайно, як усі, вивчав творчість Шевченка в школі. А потім усе своє свідоме життя намагався досягнути його феномен як художника і поета, який став символом України саме через ту велику любов до рідного краю, що ніколи його не полишала. Альбом офортів Шевченка «Живописная Украина», в якому він задумав показати величну і трагічну історію батьківщини, красу її природи, життя і традиції народу, став для Стратілата-художника прикладом справжнього патріотизму. З яким ентузіазмом Тарас Шевченко взявся втілювати цей задум, прагнучи оповісти всьому світові про свою Україну, що була для нього кращою за всі Швей-

М. Стратілат. Святий Тарасій. Офорт